

Middeleeuws gelui Dom herleeft

Met het inluiden van zeven nieuwe klokken in de imposante beierij van de Domtoren, herleeft in de stad Utrecht een middeleeuws gelui, dat z'n weerga niet kent in Europa. De zeven klokken, gegoten door Eijsbouts in Asten, herstellen het gelui, dat de Kamper klokkengieter Geert van Wou in 1505 voor de Utrechtse Dom maakte. Dat gelui, een schitterende combinatie van dertien klokken, verloor in 1664 zijn glans. De kerkmeesters lieten toen zeven klokken versmelten om het nieuwe carillon van de gebroeders Hemony te financieren en dat waren uitgerekend de lichtere klokken. De zes die overbleven, bleven weliswaar imponeren door het geweld van hun zware grondtonige samenklank, maar er dwarrelden geen boven-tonige cantilenes meer doorheen.

Dat is nu veranderd. De grandeur van Van Wou's dispositie is er weer. 'Dank zij Utrechts burgerij – zijn wij zeven er weer bij – eens in het carillon verloren – thans in welluidend brons herboren – bij het zesde eeuwfeest van de toren – God zegene allen, die dit horen'. Dat rijmpje, het randschrift op de nieuwe klokken, vat goed samen wat er deze zomer in de beierij van de Dom gebeurde. Want het is inderdaad te danken aan de vrijgevigheid van ruim duizend Utrechtse burgers en een aantal prominente ondernemers van de stad dat het Domgelui weer is wat het was.

ZORGVULDIGE REPRODUCTIE

Dat woordje 'weer' verdient nadruk. Want Eijsbouts vulde het Domgelui niet aan met eigen werk, maar baseerde zich nauwkeurig op het werk van Van Wou. Een groot geluk was namelijk, dat de kerkmeesters in 1505 nauwkeurig de gewichten en formaten registreerden van de dertien klokken die Van Wou leverde. Met behulp van deze gegevens en zijn kennis van het bestaande gelui kon André van Lehr, die thans de klokkengieterij van Eijsbouts leidt, een zorgvuldige analyse maken van wat verloren ging en dat reproduceren. Vandaar dat het Domgelui z'n oorspronkelijke laat-middeleeuwse tonaliteit en klankarakter kon herkrijgen.

TYPERENDE RANDSCHRIFTEN

Wat is de stemming, die daardoor wordt opgeroepen? Het wordt treffend getypeerd in de randschriften van de oude klokken. Zij onthullen het levensgevoel van de late middeleeuwer. De reusachtige Salvator, die 8100 kilo weegt en een diameter heeft van 2.27 meter, de zwaarste klok in het gelui

proclameert in zijn opschrift: '... het zwerk, de verschrikkelijke en onheilspellende duisternissen en ook de ijzige winden breng ik in beweging ...'. De Maria (5822 kilo) verkondigt: '... ik ben een machtige vrouw ... de hinderlagen, de listige streken en de valsheid van de hoogmoedigen vertrap ik en verwoest het razende vuur van duivel en hel...'.
Intussen: de late middeleeuwen zien vanuit een nauwelijks verleden tijd vol angst aanjagende demonische visioenen naar meer verlichte tijden en Johannes, ook nog een 'zware' (2360 kilo), is al wat vriendelijker: '... aangenaam kom ik met mijn stem van God ... door mijn geloof was ik een heilig licht, een sieraad in de woestijn ...'. En Magdalene (1360 kilo): '... ik ben de vrome zondares, vol lof ben ik ... over de voeten van mijn bruidegom stortte ik nardusbalsum en met mijn haren droogde ik die ...'. De nieuwe Van Wouklokken kregen de zinspreuken van hun voorgangers niet terug omdat ze niet meer te vinden zijn in de archieven. Zijn ze wat vrolijker geweest? In elk geval hun toonaard is dat wel.

Eén der zeven nieuwe klokken voor het Utrecht's Domgelui wordt ingehaald in de toren.

32.000 KILO

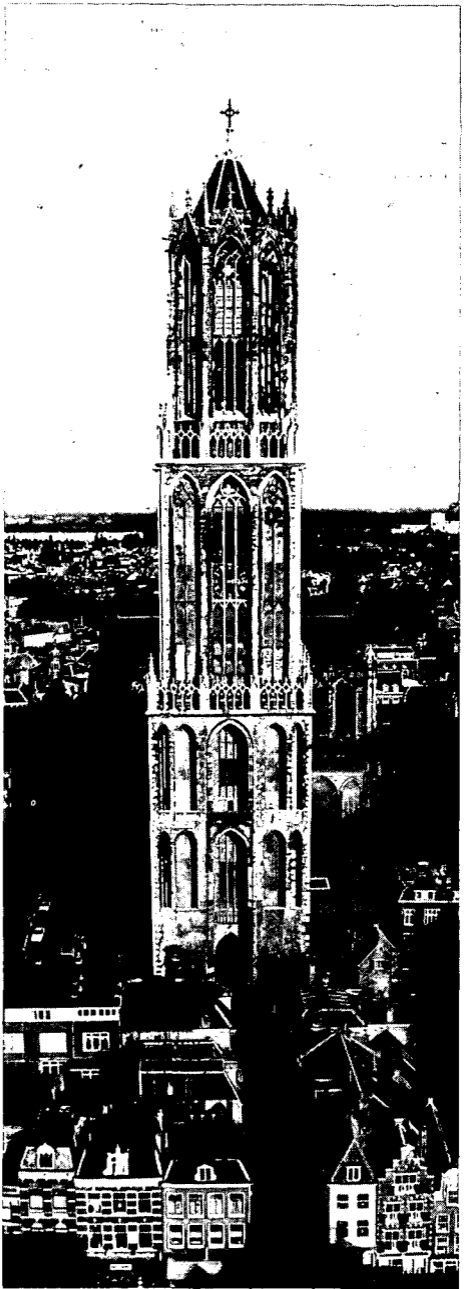
In totaal weegt het Domgelui nu bijna 32 ton: 26.000 kilo brons van de zes oude en 5.600 kilo van de zeven nieuwe. Voeg daarbij nog de 50 klokken – waarvan de Hemony's er 35 maakten – van het carillon in de lantaarn van de toren die tezamen ruim 26 ton wegen, dan ligt de vraag voor de hand: kan de Dom dit kolossale gewicht wel torsen? Heeft de toren – met z'n 112.50 meter de hoogste van Nederland – niet genoeg aan zichzelf om overeind te blijven? Architect Th. Haakma Wagenaar, de gezaghebbende Domkenner, kent in dit opzicht geen enkele zorg. Onder de Dom zit een 4.80 meter diepe fundering, die zich tot 1.25 meter buiten de muren uitstrekt en daaronder bevindt zich weer een hechte zandbodem. De toren vertoont na zeshonderd jaar nog geen spoor van verzakking. En wat het gelui betreft: daarvoor zijn in de tijd van Van Wou bijzonder solide bogen gemetseld in het klokgestoelte en dat rust op een vloer, los van de wanden van de toren, zodat deze geen last heeft van trillingen.

Wel zorgen maakt Haakma Wagenaar zich over de lantaarn, waarin het carillon is opgesteld. Weer en wind, hitte en kou werken verwoestend in de openheid van de sierlijke ruimte: stenen brokkelen af door de regens, springen stuk bij strenge vorst, de constructie verroest. De lantaarn is aangetast; de traptoren er in is al iets scheef.

KLOKKENLUIDERS

Terug naar het gelui: om het volle werk te laten beieren is thans een ploeg van negentien touwtrekkers nodig. Alleen de zware Salvator en de Maria hebben ieder al vier man nodig om in beweging te komen. Het luiden gebeurt door leden van het twee jaar geleden opgerichte Utrechts Klokkenuiders Gilde, dat in het algemeen alles wat te maken heeft met het luidklokkenbezit van Nederland, wil behartigen en bezig is met de opbouw van een archief. Het adres is Lange Lauwerstraat 77, Utrecht en men wil graag in contact komen met hen, die zich interesseren voor of beschikken over historische gegevens over luidklokken.

Jac. B. Looijen

De Utrechtse Dom, die 600 jaar bestaat – de torenbouw duurde van 1321 tot 1382 – markeert een opvallende Nederlandse inbreng in de bouwkunst van de gothiek. Hij is geen ‘hemelbestormer’ maar veeleer een trouwe, sterke wachter. De karakteristieke drieledige opbouw heeft in ons land navolging gevonden in bekende torens als die van de St. Jan in Maastricht, de Martini in Groningen, De Grote Kerk in Zwolle, de St. Cunera in Rhenen en de Onze Lieve Vrouw in Amersfoort. Ook in Stichtse dorpstorens zoals die van Amerongen, Soest, Loenen, Houten en Eemnes herkent men het concept van de Dom.

Het bij het zesde eeuwfeest met zeven nieuwe klokken herstelde gelui van de Dom hangt in het middendeel van de toren.